

Correctievoorschrift HAVO

2010

tijdvak 1

filosofie

tevens oud programma

filosofie

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-09.0313, 31 maart 2009, zie www.examenblad.nl).

Deze regeling blijft ook na het aantreden van het College voor Examens van kracht.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de *Regeling beoordeling centraal examen* van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 45 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 De verbeterde mens?

1 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg hoe Pistorius de vraag naar de essentie van wat een hardloper is terzijde kan schuiven 1
- met behulp van Wittgensteins opvatting over familiegelijkenis 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Pistorius kan zich beroepen op verschillende omschrijvingen van wat een atleet is, en kan zeggen dat hij wel een aantal kenmerken met atleten deelt, maar niet alle kenmerken 1
- Wittgenstein geeft aan dat tussen begripsvoorbeelden bij nadere analyse geen wezenlijke eigenschap te onderkennen valt, maar dat toch gesproken kan worden van hetzelfde begrip. Er is immers sprake van overlappende onderlinge overeenkomst(en): van één uniek kenmerk dat voor alle leden van de familie (atleten) geldt, is echter geen sprake 1

2 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat een uitleg over de twee andere gebieden waarop het leven van de mens in het 'Het Nieuwe Atlantis' is verbeterd: rijkdom en macht over de natuur.

voorbeeld van een goed antwoord:

- De wetenschap vermeerdert bij Bacon ook de rijkdom van de mens: dit is waarschijnlijk ook bij Pistorius het geval als hij veel wedstrijden wint 1
- De wetenschap vermeerdert ook de macht over de natuur: dit is ook het geval bij Pistorius, doordat zijn cheeta's het mogelijk maken heel hard te lopen, terwijl hij geen onderbenen heeft 1

Vraag	Antwoord	Scores
3	<p>maximumscore 3</p> <p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de dualistische visie van Plato op de mens: de onstoffelijke en onsterfelijke ziel met kennis reïncarneert in een lichaam dat stoffelijk en vergankelijk is • een antwoord op de vraag of op grond van deze visie op lichaam en ziel bij Plato het waardevol is dat Pistorius zich toch voortplant 	<p>2</p> <p>1</p>
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Volgens Plato reïncarneert de onsterfelijke ziel telkens in een sterfelijk lichaam (en zijn geboorte en dood slechts incidenten in een cyclisch proces) • Op grond hiervan zou de onsterfelijke ziel als bron van kennis zich toch kunnen voortplanten: die kennis die (een deel van) de ziel bezit, zou immers verloren gaan 	<p>2</p> <p>1</p>
4	<p>maximumscore 4</p> <p>Een goed antwoord bevat twee andere relevante verschillen tussen enerzijds Pistorius en anderzijds een proefpersoon die zich op de machine laat aansluiten.</p>	
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bij Nozick kunnen alle gewenste ervaringen worden opgeroepen, bij Pistorius gaat het alleen om één ervaring: die van het (hard)lopen • Pistorius weet dat hij gebruik maakt van een extern hulpmiddel, de proefpersoon in de ervaringsmachine weet dat niet 	<p>2</p> <p>2</p>
5	<p>maximumscore 3</p> <p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een uitleg van de afwijzende opvatting van Fukuyama ten aanzien van biotechnologie waar de menselijke natuur wordt aangepast • een antwoord waaruit blijkt dat Fukuyama géén bezwaar zal maken tegen mechanische ontwikkelingen, zoals het toepassen van de cheeta's 	<p>2</p> <p>1</p>
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Volgens Fukuyama dienen we uiterst terughoudend te zijn bij ingrijpende biotechnologische ontwikkelingen, waarbij we de gevolgen voor de menselijke natuur onvoldoende kunnen overzien • Nee, de cheeta's zijn geen biotechnische ingreep die gevolgen heeft voor de menselijke natuur, maar slechts mechanische hulpmiddelen 	<p>2</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

6 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een antwoord op de vraag in hoeverre de hulpmiddelen van Pistorius passen bij de menselijke natuur 2
- de opvatting van Gehlen, zoals in de inleiding van de vraag wordt weergegeven 1
- wat de kandidaat onder de menselijke natuur verstaat 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De hulpmiddelen van Pistorius passen volgens mij bij de menselijke natuur omdat de menselijk natuur zich voortdurend wil verbeteren en geen genoegen neemt met een gebrek 2
- Ik ben het dus eens met Gehlen: het menselijk lichaam is inderdaad vol met gebrek, maar ons verstand compenseert dat meestal 1
- Onder menselijke natuur versta ik een zeer gebrekkige fysiologische natuur, die volledig gecompenseerd kan worden door het menselijk verstand 1

Opgave 2 ‘Amerika’ als utopisch ideaal

7 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- Deweys kritiek op de christelijke toekomstverwachting 1
- Deweys kritiek op de toekomstverwachting van Karl Marx 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Dewey gelooft niet in een christelijk ideaal dat pas in het hiernamaals zou worden gerealiseerd, maar in het realiseren van een klasseloos en democratisch Amerika in het heden 1
- In tegenstelling tot Marx gelooft Dewey niet in een vastliggend proces van vooruitgang. De mensen moeten zelf de problemen oplossen die ze onderweg tegenkomen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg in welk opzicht Dewey's opvattingen passen binnen de theorie van het maatschappelijk verdrag: de samenleving is door mensen maakbaar 2
- een verwerking van de opvattingen van Dewey over de menselijke natuur zoals blijkt uit de inleiding bij vraag 7 2

voorbeeld van een goed antwoord:

- Bij beiden is sprake van een vrij tot stand gekomen overeenstemming tussen mensen die enig gezag hebben en er is geen sprake van gehoorzaamheid aan een niet-menselijke autoriteit, dat wil zeggen aan een goddelijke instantie 2
- Dewey gaat ervan uit dat mensen gelijk zijn en onderling de problemen kunnen oplossen die ze onderweg tegenkomen. Dat wijst zowel op gelijkheid van mensen als op een sociale menselijke natuur waarbij samenwerking centraal staat 2

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

9 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- twee kenmerken van de Verenigde Staten die zowel utopisch als dystopisch gewaardeerd kunnen worden 2
- een uitleg waarin – gezien deze kenmerken - een afweging plaatsvindt in hoeverre de Verenigde Staten kan worden beschouwd als voorbeeld van een utopie of als voorbeeld van een dystopie 2

voorbeeld van een goed antwoord:

- twee kenmerken, bijvoorbeeld (twee van de volgende): 2
 - Aan de ene kant kun je ‘Amerika’ beschouwen als een utopisch land vanwege de vrijheid om jezelf te ontplooien en hogerop te komen. Aan de andere kant heeft deze vrijheid een keerzijde. Niet iedereen slaagt er immers in om hogerop te komen. Grote groepen leven in armoede of zijn zelfs dakloos. Dit zou je dystopisch kunnen noemen;
 - Aan de ene kant is het utopisch te noemen dat de vrijheid van meningsuiting in ‘Amerika’ een verworven recht is; aan de andere kant is het dystopisch te noemen dat alleen kapitaalkrachtige groepen toegang hebben tot de communicatiekanalen (zoals de commerciële TV stations) en zo hun mening kunnen ventileren;
 - Het is utopisch te noemen dat de overheid in ‘Amerika’ een beperktere rol heeft dan in West-Europese democratieën. Er is bijvoorbeeld meer ruimte voor het individu om zichzelf te beschermen met behulp van wapens. Maar deze wapenwet heeft ook tot gevolg dat er veel criminaliteit is waarbij wapens worden gebruikt. Dit laatste kun je dystopisch noemen.
- een uitleg, bijvoorbeeld: 2

Het beeld dat ik van ‘Amerika’ heb is dat het een land is van uitersten. Ik heb grote waardering voor de vrijheid van meningsuiting die geboden wordt / de geboden vrijheid om als individu hogerop te komen / de vrijheid om jezelf te beschermen. Dit zijn typische idealen die in utopieën worden genoemd en nu in ‘Amerika’ zijn gerealiseerd. Maar de keerzijde van deze idealen is er helaas ook: niet alle sociale groepen hebben toegang tot de kanalen om hun mening te uiten / de sociale verschillen in deze samenleving zijn te groot / de mogelijkheid die de wapenwet biedt om jezelf te beschermen heeft als consequentie dat deze wapens ook worden gebruikt voor criminele daden. Vanwege dit veelzijdige beeld is de Amerikaanse samenleving voor mij daarom niet eenzijdig utopisch of dystopisch te noemen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- Een antwoord op de vraag of het van een land een morele plicht is om idealen van vrijheid en democratie op te leggen aan een ander land 0
- een argument vóór en een argument tégen het standpunt dat het een morele plicht van een land is om idealen van vrijheid en democratie op te leggen aan een ander land 2
- een herleiding van deze twee argumenten tot de filosofisch-ethische theorieën, zoals het utilitarisme of gevolgenethiek, plichtethiek of deugdethiek 2

voorbeeld van een goed antwoord:

- ik ben van mening dat het een morele plicht is van een land om idealen van vrijheid en democratie te verspreiden 0
- een argument vóór: het is een morele plicht om universele waarden als vrijheid en democratie te verspreiden in alle landen van de wereld. Vanuit deze waarden is het onacceptabel om wantoestanden op dit gebied te accepteren 1
- een argument tégen: Het is zeker niet de plicht van een land om idealen over vrijheid en democratie dwingend op te leggen aan een ander land. Het is immers de vraag of je een land zo'n systeem kunt opleggen: past dit wel in het cultuurpatroon en de politieke traditie van het land? Is dan het middel niet erger dan de kwaal? De risico's van politieke chaos en sociale ontreddeering zijn te groot 1
- Het argument vóór wordt ondersteund door de plichtethiek die uitgaat van regels die voor iedereen gelden in een zelfde situatie. Vrijheid en democratie kunnen daarbij beschouwd worden als universele waarden die absoluut zouden moeten gelden voor alle landen ter wereld. Het is dus consequent en moreel juist dat je deze principes ook nastreeft in andere landen 1
- Het argument tégen wordt ondersteund door het utilitarisme: in deze theorie wordt een afweging gemaakt van welk handelen het grootste nut oplevert. In het geval van het opleggen van vrijheid en democratie aan een ander land moet er een calculus worden gemaakt van de gevolgen van het handelen. Is het zeker dat de nadelen van de oorlog (waar onder de kans op verlies van de oorlog) opwegen tegen de voordelen? Bovendien: Is het reëel om te verwachten dat het middel (oorlog voeren) het doel rechtvaardigt (vrijheid en democratie vestigen) 1

Opmerking

Als een kandidaat een argumentatie hanteert die is gebaseerd op de deugdethiek, dan dient het antwoord, mits consistent uitgewerkt, goed gerekend te worden.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een voorbeeld uit 'De Staat' van Plato van een utopische gedachte 1
- een uitleg in welk opzicht daarbij sprake is van een utopische gedachte 1
- een voorbeeld uit de Bijbel van een utopische gedachte 1
- een uitleg in welk opzicht daarbij sprake is van een utopische gedachte 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Een utopisch element in 'De Staat' van Plato is het ontwerp van een ideale samenleving die wordt geleid door filosoof-koningen. Zij hebben de wijsheid in pacht omdat ze kennis hebben van de eeuwige ideeën 1
- In utopieën draait het om de ideale samenleving waarin de natuur van de mens tot z'n recht komt en het geluk wordt bereikt. Plato geeft in dit boek een blauwdruk over hoe zo'n ideale samenleving eruit ziet. In dit opzicht kun je zijn ontwerp van de ideale samenleving – geleid door filosofen – als utopisch zien 1
- In de Bijbel is het visioen van Johannes in het boek Openbaring utopisch. Het gaat hier om de komst van het Nieuwe Jeruzalem, een duizendjarig rijk van vrede en gerechtigheid 1
- Ook in dit bijbelboek draait het om een situatie waarvan in utopieën vaak sprake is: een ideale samenleving waarin alles in evenwicht is en vrede en gerechtigheid heersen. In dit opzicht zou je dit visioen van Johannes utopisch kunnen noemen 1

Opmerking

Een antwoord gebaseerd op een duidelijke en consistente uitleg van de elementen van hoop in beide geschriften kan ook worden goed gerekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

12 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een argumentatie dat het criterium van 'maakbaarheid' in 'De Staat' van Plato en in de Bijbel ontbreekt 1
- een beargumenteerd standpunt over de vraag of er in beide gevallen nog gesproken kan worden van een utopie 2

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het criterium van de maakbaarheid ontbreekt in beide geschriften. Immers 'maakbaarheid' houdt in dat het idee door menselijke inspanningen kan worden gerealiseerd. In het geval van het visioen van Johannes gaat het om een nieuw Jeruzalem dat door God aan de mensen wordt gegeven, zij creëren dit niet zelf. Voor Plato's staat geldt hetzelfde: het is bedoeld als theoretisch ideaalbeeld. Plato schrijft immers aan het eind van zijn boek "want ik kan me niet voorstellen dat hij (deze staat) ergens op aarde bestaat" 1
- Toch vind ik dat in beide gevallen gesproken mag worden van een utopie. Utopieën vat ik op als idealen die niet naar de letter hoeven te worden gerealiseerd, dus per se 'maakbaar' moeten zijn. Het gaat erom dat ze worden gebruikt voor mensen als spiegel om kritiek te leveren op het bestaande ('De Staat') of om hun situatie daadwerkelijk te verbeteren. Ook mag een utopie gezien worden als een hoop op betere tijden, bijvoorbeeld in een hiernamaals (de Bijbel). Maakbaarheid als letterlijk te nemen criterium vind ik dus niet nodig om toch te spreken van een utopie 2

Opmerking

Een tegengesteld antwoord kan – mits consistent beargumenteerd – ook goed worden gerekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een overeenkomst in de rol die de taal speelt in 'Ik Bubanik' van Mulisch en in '1984' van Orwell 1
- twee verschillen in de rol die de taal speelt in 'Ik Bubanik' van Mulisch en in '1984' van Orwell 2

voorbeeld van een goed antwoord:

- Een overeenkomst in de rol van de taal in 'Ik Bubanik' van Mulisch en in '1984' van Orwell is dat in 'Ik Bubanik' alle woorden die naar negatieve gedragingen verwijzen worden afgeschaft. Dit betekent ook dat de hele geschiedenis van de mensheid moet worden vergeten. Hetzelfde geldt voor de rol van de taal in '1984'. In dit boek wordt de 'Oudspraak' uit het verleden vervangen door de 'Nieuwspraak'. Gevaarlijke gedachten worden zo uitgebannen en worden denkgewoonten verbreid die voor het bestwil van de mensen noodzakelijk worden geacht 1
- twee verschillen: 2
 - in 'Ik Bubanik' gaat het om een reservaat van jonge mensen die zonder gebruik van fysiek geweld een nieuwe taal wordt geleerd. In '1984' gaat het om een staat waarin jonge én oudere mensen onder dwang volgens de 'Nieuwspraak' moeten communiceren;
 - In 'Ik Bubanik' wordt de geschiedenis vergeten en afgeschaft. Die staat immers bol van negatieve woorden zoals honger, oorlog, misdaad of moord. In '1984' wordt de geschiedenis niet afgeschaft, maar herschreven. Alleen de woorden en denkgewoonten die passen binnen de 'Nieuwspraak' van de eigen ideologie blijven bestaan;
 - In het reservaat van 'Ik Bubanik' is sprake van een proefstation met jonge kinderen die volgens de nieuwe taal worden opgevoed. Dit reservaat moet in de loop der tijd steeds verder worden uitgebreid naar de gehele (nieuwe) mensheid). In '1984' wordt niet de weg van geleidelijkheid gevolgd, maar wordt van boven af de 'Nieuwspraak' opgelegd aan alle burgers (jong en oude) die de oude taal met manipulatie moet worden afgeleerd. Kranten en geschiedenisboeken worden daartoe voortdurend aangepast.

Opmerking

Per juist verschil 1 punt toekennen (met een maximum van twee punten).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

14 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een beargumenteerd standpunt over de vraag of utopieën wel passen bij de menselijke natuur 1
- een bepaling van de eigen opvatting hierover ten opzichte van het standpunt van Dewey en het standpunt van Freud over de menselijke natuur 2

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ja, ik vind dat utopieën passen bij de menselijke natuur. Het is immers een antropologisch gegeven vanaf de vroegste geschiedenis van de mensheid, zoals Bloch heeft laten zien: mensen zijn altijd bezig met hun leven en het in stand houden daarvan. Daarbij laten ze zich leiden door hoop op betere tijden 1
- Het gaat erom dat mensen komen tot afspraken om zo goed mogelijk samen te kunnen leven. Ik ben het eens met Dewey dat mensen door samenwerking en acceptatie van elkaar ver kunnen komen 1
- Volgens Freud is de menselijke natuur driftmatig en de driften laten zich niet onderdrukken. Daarmee ben ik het maar zeer ten dele eens: als je deel wilt uitmaken van een samenleving moet je compromissen sluiten, zelfs met je menselijke driftmatige natuur. Daarbij helpt het verstand: anders zouden we als dieren zijn 1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste 10 kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 7 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen

foto bij tekst 1	img.dailymail.co.uk
tekst 1	Ronald Hunneman, NRC-Handelsblad, 2008
tekst 2	Ronald Hunneman, NRC-Handelsblad, 2008
tekst 3	Plato, De Staat (pag. 96 en pag. 97)